

EKOSYSTEM AMAZON KINDLE DIRECT PUBLISHING (KDP) – ARCHITEKTURA, SZANSE I RYZYKA

Rafał Moczko
Wydział Humanistyczny UMK
rafal.moczko@umk.pl

Abstract. *This paper provides a multi-faceted analysis of the Kindle Direct Publishing (KDP) ecosystem and its impact on literary life. Employing a methodology focused on technological, economic, and social mechanisms, it examines KDP's vertically integrated „walled garden” architecture. The study highlights opportunities for the „citizen author” regarding publishing democratization and higher royalties. Conversely, it identifies significant risks including „surveillance capitalism”, „data serfdom” and „asset precarity”. Finally, it addresses the potential marginalization of traditional publishers and threats to cultural heritage.*

1. Wstęp

Współcześnie obserwowane przejście od książki papierowej (forma fizyczna) do e-booka (forma cyfrowa) nie może być traktowane jedynie jako zmiana nośnika. Należy tu raczej mówić o radykalnej zmianie paradygmatu, w którym książka z trwałego artefaktu zmienia się w „zbiór aktywów cyfrowych”. Kluczową rolę w tej przemianie odgrywa platforma Amazon.com, która od 2007 roku (wprowadzenie na rynek czytnika Kindle) wpływa na zachowania autorów i czytelników.

Celem niniejszego artykułu jest wieloaspektowa, siłą rzeczy nieco uproszczona, analiza ekosystemu Kindle Direct Publishing (KDP) oraz wpływu, jaki wywiera on na życie literackie (termin ekosystem jest tu używany – podobnie jak w wielu publikacjach poświęconych KDP – dla podkreślenia złożoności, współzależności i samowystarczalności tego modelu). W tekście skoncentrowano się na mechanizmach technologicznych i ekonomicznych, jakie oddziałują na tę zmianę, a także społecznych, jakie z niej wynikają. W szkicu podjęto próbę oceny, w jaki sposób hegemonia Amazon.com wpływa na autorów, autorów-wydawców, czytelników i samą literaturę, jak kształtuje współczesne edytorstwo cyfrowe, w którym technologia przestała być jedynie narzędziem, wykorzystywanym do udostępniania literatury, a stała się aktywnym graczem, który kształtuje postawy twórcze, recepcję czytelniczą i kompetencje kulturowe użytkowników Internetu.

2. Od glinianych tabliczek do książki cyfrowej

Historia książki, od glinianych tabliczek przez druk offsetowy, przechodzi obecnie przez swój „siódmy przystanek” (termin Fredericka Kilgoura): erę i formę cyfrową. Książka jako trwały, fizyczny obiekt, ustępuje miejsca nowym paradygmatom, które Matthew Kirschenbaum określa mianem „zbioru aktywów cyfrowych” [27]. Początkiem tej zmiany było oddzielenie tekstu od jego fizycznego nośnika, co zainicjował Michael Hart w ramach Projektu Gutenberg (1971), tworząc e-teksty pozbawione oryginalnego formatu i układu typograficznego [18].

Kolejnym kamieniem milowym zmiany był udostępniony czytelnikom w 2007 roku czytnik Kindle, o którym Jeff Bezos powiedział, że nie jest jedynie produktem, lecz usługą [27]. Ta strategia obejmowała:

- a) usuwanie barier czytelniczych – każda książka może być pobrana w ciągu 60 sekund bez podłączania do komputera,
- b) ekosystem treści – czytnik to środek a nie cel. Prawdziwym celem jest nieustanne dostarczanie i konsumpcja treści,
- c) świadome ograniczenia – czytnik jest biało-czarny, wyklucza rozpraszacze, które są charakterystyczne dla tabletów.

Celem tych działań było budowanie długotrwałej relacji z czytelnikiem, opartej na zaufaniu do produktu i powiązanych z nim usług.

Jednocześnie z wypuszczeniem czytnika Amazon.com uruchomił Kindle Direct Publishing (KDP), czyli możliwość samodzielnego wydawania e-booków i książek drukowanych (w trybie *self-publishing*) oraz docierania z nimi do globalnej bazy klientów bez konieczności wcześniejszego drukowania i składowania książek (*print-on-demand*) [14].

3. Kindle Direct Publishing jako „walled garden”

Kindle Direct Publishing (KDP) jako wertykalnie zintegrowana architektura, obejmująca sprzęt (czytniki), oprogramowanie (aplikacja Kindle) oraz usługi chmurowe (Kindle Store, KDP, Whispersync) tworzy zamknięte, odizolowane od rozwiązań zewnętrznych samowystarczalne środowisko technologiczne określane mianem „zamkniętego ogrodu” (*walled garden*) [27].

Celowe ograniczanie interoperacyjności, polegające na tym, że Amazon stosuje własne, zamknięte formaty plików (AZW, KF8 czy KFX), które są niekompatybilne z otwartym standardem branżowym EPUB, oraz stosowanie własnego systemu zabezpieczeń DRM (*Digital Rights Management*) sprawia, że konsumenci stają się „uwięzionymi użytkownikami” (*locked-in consumers*), niemogącymi przenieść swojej biblioteki na urządzenia innych producentów [13].

Ponieważ formaty Amazona są tzw. „czarnymi skrzynkami”, do których nie mają wglądu osoby z zewnątrz, nie wiadomo, w jaki sposób kształtowana jest edytorska strona tekstu (użytkownicy zgłaszają jedynie, że modyfikacji ulega pierwotna typografia, arbitralnie usuwa się wybrane tagi HTML itp.) [7].

Amazon opracował także własny system identyfikacji publikacji ASIN (Amazon Standard Identification Number), który w cyfrowych wersjach zastępuje międzynarodowy standard, czyli ISBN [27]. Jednocześnie należy jednak odnotować, że w chwili, gdy książka przygotowana w trybie *self-publishing* przyjmuje formę drukowaną, to nadawany jest jej standardowy numer ISBN.

Dodatkowo Amazon stosuje dwie usługi: *Popular Highlights* oraz *X-Ray*, które bazując na danych pobieranych dynamicznie z chmury Amazon Web Services (AWS) budują społeczność użytkowników poprzez mierzenie popularności danych tekstów i filmów (*X-Ray* stosowany jest także w usłudze Amazon Prime Video) oraz ich fragmentów.

Popular Highlights stosowany w czytnikach Kindle’a analizuje zachowania czytelników i podpowiada (funkcję tę można wyłączyć), ile osób wybrało dany tytuł czy jego fragment jako ważny. Dzięki temu użytkownik może bardzo łatwo odnaleźć szczególnie istotne czy angażujące fragmenty.

Z kolei *X-Ray* jest rodzajem przewodnika po tekście, który sczytując treść książki tworzy listę wszystkich występujących w niej postaci, miejsc, ważnych pojęć, wraz z odnośnikami do stron, na których się pojawiają. Jest to zatem rodzaj interaktywnego indeksu, umożliwiającego czytelnikowi nielinearne poruszanie się po tekście [27].

Rzecz jasna, Amazon wszystkie te dane gromadzi i opracowuje deklarując, że dzięki temu algorytmy są w stanie przygotowywać lepsze rekomendacje dla poszczególnych użytkowników. Jednocześnie uświadomienie sobie, że dane te pozwalają na monitorowanie zachowań czytelników i widzów, integrować je z metadanymi dotyczącymi autorów i produktów (książek i filmów), a całość sprzęgać z pracą algorytmów, skłoniło Shoshanę Zuboff do określenia tych praktyk mianem „kapitalizmu inwigilacji” [35]. W myśl jej teorii monitorowanie zachowań i gromadzenie danych, a następnie prognozowanie wyborów użytkowników i tworzenie dla nich zindywidualizowanych rekomendacji prowadzi do modyfikacji pierwotnych działań tak, aby przekładały się one na jak największy zysk poszczególnych korporacji [17].

Amazon zamykając się za nieprzekraczalnym murem, tworząc samowystarczalny „ogród” pełen różnorodnych treści, w działaniach tych osiągnął mistrzostwo. Szacuje się, że kontroluje on 60-80% rynku książek elektronicznych [5, 27].

4. Demokratyzacja i autonomia procesu wydawniczego

Uruchomienie Kindle Direct Publishing (KDP) w radykalny sposób obniżyło barierę wejścia na pola dotychczas zarezerwowane dla cenionych autorów i znaczących wydawców. Publikowanie książek przestało być elitarną domeną zawodowych „strażników dostępu” (*gatekeepers*), czyli przede wszystkim wydawców i redaktorów, którzy w tradycyjnym modelu wydawniczym przeprowadzali selekcję, kierując się ocenami wartości literackiej i rynkowej nadsyłanych tekstów. KDP sprawiło, że w polu literackim pojawiła się nowa figura: „obywatel-autor” (*citizen author*), który uzyskał autonomię przejmując pełną kontrolę nad procesem twórczym i wydawniczym [9] i sprawił że *self-publishing* stał się powszechnie dostępną, w pełni demokratyczną kompetencją kulturową (tzw. *literacy practice*) [34].

Zmiana, jaką KDP wprowadziło do życia literackiego, powiązana jest także ze zmianą pozycji ekonomicznej „autora-przedsiębiorcy” (*authorpreneurs*), który sprawuje pełną, a przynajmniej tak reklamowaną przez Amazon, kontrolę nad całym projektem wydawniczym, poczynając od zawartości merytorycznej i stylistycznej tekstu, poprzez ilustracje i okładkę, datę premiery i ewentualne tłumaczenia, aż po cenę, jaką ma ostatecznie zapłacić czytelnik. [2, 25] I o ile w tradycyjnych modelach wydawniczych, autorzy otrzymują 8-15% przychodów ze sprzedaży, o tyle KDP najczęściej oferuje tantiemy w wysokości 35% i 70%. [8] Co ciekawe, wysokość zysków autorskich jest zróżnicowana geograficznie i dla Polski wynosi odpowiednio: 50% dla książek w cenie do 39 zł oraz 60% dla tych w cenie od 40 zł wzwyż [23]. Tak wysokie marże są możliwe do utrzymania dzięki modelowi *print-on-demand*, który znacząco pozwala obniżyć koszty ponoszone zarówno przez autora-wydawcę (druk nakładu), jak i dystrybutora-Amazon.com (magazynowanie).

5. Feedback loops

Publikowanie w KDP, a także na innych platformach takich jak Wattpad (<https://www.wattpad.com/>) czy Medium (<https://medium.com/>), sprzyja tworzeniu bezpośrednich pętli sprzężenia zwrotnego (*feedback loops*) między autorem a czytelnikiem. [9] Co prawda, na KDP nie można testować tekstów w czasie rzeczywistym tak jak na Wattpadzie czy Medium, można za to teksty edytować, poprawiać, a następnie podmieniać na platformie. Jeżeli wprowadzone zmiany nie są duże, to wersja drukowana będzie miała ten sam numer ISBN. W przypadku większych zmian nadaje się nowy numer ISBN [33]. Możliwość tej zmiany stwarza pierwszą szansę na powstanie *feedback loop* – czytelnicy mając możliwość recenzowania, mogą domagać się zmian w tekście, a od woli autora-wydawcy zależy, czy je uwzględni. Oczywiście recenzje same w sobie (bez postulatów zmian) są doceniane przez Amazon.com – 15 recenzji pozwala zakwalifikować się do płatnych promocji, 20 uwiarygadnia publikację, powyżej 50 pozwala skorzystać ze specjalnych narzędzi marketingowych (np. BookBub) [31].

Drugą pętlę sprzężenia zwrotnego tworzą działania marketingowe Amazon.com. Przyznawane poszczególnym produktom odznaki (np. *Bestseller*, *Amazon's Choice*, *Nowość*) także służą rozbudzaniu zainteresowania odbiorców i zwiększeniu sprzedaży. [1] Dodatkowo w przypadku książek publikowanych w KDP dostępne są informacje o tym, które miejsce zajmuje dana pozycja w rankingu sprzedaży (BSR – *Amazon Best Sellers Rank*), a osobno publikowany jest ranking stu najlepiej sprzedających się książek (*Top 100*), który jest aktualizowany przynajmniej raz na dobę [29].

I wreszcie trzecia pętla sprzężenia zwrotnego, czyli algorytmy optymalizujące procesy sprzedażowe. Amazon.com przez cały czas od momentu premiery danej książki gromadzi dane dotyczące jej sprzedaży, wzbudzanego przez nią zainteresowania, recenzji, konwersji, adekwatności opisów, słów kluczowych, dopasowania jej do kategorii i wiele innych. Na ich podstawie albo faworyzują, polecają daną pozycję (np. umieszczając ją w zakładkach *Zainspirowane Twoją historią przeglądania*, *Polecane dla Ciebie*, *Inni klienci kupili również*), albo obniżają jej miejsce w rankingu i wyświetleniach [32].

Amazon KDP zachęca autorów-wydawców do promowania swoich produktów, oferuje bezpłatne okresy próbne, szereg narzędzi marketingowych, także takich, które można stosować w przestrzeniach poza KDP (np. na blogach czy w mediach społecznościowych). To sprawia, że trudno jest tu mówić jedynie o publikowaniu książek. Jeżeli autor-wydawca nastawia się na dłuższą współpracę z Amazonem, to *de facto* musi podjąć szereg działań zmierzających nie tylko do promowania, nagłaśniania swojej książki, ale także do zbudowania zaangażowanej społeczności fanów, którzy będą go wspierać, recenzować, polecać innym [9, 34].

6. Złapani w pułapkę

Zamknięci w ekosystemie KDP autorzy-wydawcy oraz czytelnicy nieświadomie wchodzą w relację „cyfrowego poddaństwa” (*data serfdom*), w którym wytwarzając dane wartościowe dla platformy (teksty, recenzje, metadane, dane behawioralne, historia przeglądania, zakupów, lokalizacja, preferencje) nie mają do nich (poza tekstami książek) prawa własności [21].

Autorzy decydujący się na *self-publishing* w KDP ponoszą jeszcze dwa realne koszty, które nie mają charakteru finansowego.

Pierwszym jest „reżim widzialności”, w którym na autorze wymuszana jest systematyczna aktywność publikacyjna, która z powodu podporządkowania jej bezdusznym algorytmom nazywana jest „karmieniem bestii” (*feed the beast*). Oznacza to w praktyce tyle, że aby utrzymać się wysoko w rankingach i rekomendacjach (co przekłada się na wynik finansowy), autor musi publikować nowe treści przynajmniej raz na kwartał [27, 34].

Drugim jest prekarność (*precarity*) twórców, którzy są całkowicie zdani na łaskę i niełaskę KDP. Produkty cyfrowe ich autorstwa są przechowywane w Amazon Web Services (AWS), to znaczy, że istnieją tak długo, jak długo są utrzymywane na serwerach firmy. W przypadku awarii mogą zniknąć bezpowrotnie. Niekiedy owo zniknięcie ma charakter pozorny – na skutek zmiany algorytmów lub kodów serwisu – dana publikacja przestaje się wyświetlać na dotychczasowym miejscu w wynikach wyszukiwania i odbiorcy już do niej nie docierają tak łatwo [17, 19].

Dodać należy, że powody spadku w rankingach czy wręcz usuwania z wyników wyszukiwania mogą być także inne (poza zmianami w administrowaniu danymi). Mowa tu o mechanizmie tzw. ukrytego tłumienia (*implicit suppression*), który jest efektem działania algorytmów przesuwających książkę na odległe miejsca w rankingu. Najważniejszymi odmianami tego działania są: [20, 22]

1. wyciszanie bez banowania, miękkie wyciszanie (*soft suppression*) – stosowane w sytuacji, w której książka nie generuje sprzedaży. System nie blokuje jej sprzedaży, ale mało który czytelnik do niej dociera.
2. niski CTR (*Click-Through Rate*) – oznacza, że książka wyświetla się wielu użytkownikom, ale nikt w nią nie klika. System uznaje ją za mało wartościową.
3. niska konwersja (CR) – to sytuacja, w której wiele osób klika, ale nikt nie kupuje. Algorytm przesuwa taką książkę niżej w rankingach.
4. automatyzm w ocenie jakości – nie dotyczy walorów estetycznych, lecz sprzedażowych. Występuje w sytuacji, w której produkt nie odpowiada na intencje zakupowe nabywcy, co skutek czego algorytm uznaje, że ma do czynienia z produktem niskiej jakości (*low-content publishing*), tworzącym tzw. szum (*noise*) i w efekcie go odsiewa (obniża jego pozycję w rankingu).

Dodatkowo należy tu wspomnieć o jeszcze jednym niefinansowym koszcie, który w równym stopniu dotyczy autorów-wydawców, jak i czytelników. Otóż KDP działając w trybie *print-on-demand* nie wywiązuje się z obowiązków wysyłania publikacji drukowanych do najważniejszych, narodowych bibliotek. W przypadku Polski są to:

- a) dla nakładów do 100 tys. egzemplarzy – po jednym egzemplarzu dla Biblioteki Narodowej w Warszawie i Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie,
- b) dla nakładów wyższych – po 2 egzemplarze dla wyżej wymienionych i 15 innych bibliotek (w tym uniwersyteckich) [15].

Oznacza to tyle, że część książek wydanych w trybie *print-on-demand* na platformie KDP, o ile nie zostaną zakupione przez biblioteki nigdy nie będzie dostępna dla szerszego grona czytelników, badaczy itd. Jeżeli dodatkowo publikacja zostanie poddana procesowi miękkiego wyciszania, zainteresuje niewielu czytelników, to może się zdarzyć, że ogólna liczba istniejących egzemplarzy danej edycji będzie niewielka.

7. Amazon nie wybacza

Każdy użytkownik KDP posiada swoje konto, a zakładając je zgodził się na przestrzeganie regulaminu i przepisów prawa. W przypadku ich naruszenia konto może zostać zablokowane przez administratora. Najczęściej dzieje się tak na skutek nieprawidłowych działań podejmowanych przez użytkownika. Do najważniejszych powodów usunięcia danej książki, wystosowania ostrzeżenia i wreszcie zamknięcia konta należą: [3, 4, 10, 11, 28]

1. naruszenia dotyczące własności intelektualnej:
 - 1.1. łamanie praw autorskich – przepisywanie cudzych utworów, kopiowanie fragmentów, plagiaty,
 - 1.2. używanie cudzych znaków towarowych (*trademarks*) – używanie w tytułach, słowach kluczowych, pseudonimach literackich, na okładkach, w opisie zastrzeżonych nazw firm i marek (np. Disney, Minecraft, Lego), postaci (np. Harry Potter, Pikachu), logotypów i rysunków (np. Myszka Miki, Kaczor Donald), używanie fontów charakterystycznych dla marek (np. Coca-Cola, Star Wars),
 - 1.3. wykorzystywanie dzieł z domeny publicznej bez modyfikacji – przygotowywanie wydań identycznych z dostępnymi już w KDP. Wymagane jest, aby edycje tekstów z domeny publicznej zawierały komponent nowości, wkładu własnego wydawcy – np. autorskie ilustracje, wstęp, przypisy, komentarze.
2. manipulacje i oszustwa (*market manipulation*):
 - 2.1. sztuczne generowanie ruchu (*click farming*) – wynajmowanie farm i botów do logowania na konta KDP i przeklikiwania (co sugeruje przeczytanie) książek – KDP płaci za autorowi za przeczytane strony,
 - 2.2. zawyżanie wyników (*page-flip*) – tworzenie książek z nadmiarem pustych stron, umieszczane na początku książki linków, które przekierowują od razu na koniec książki,
 - 2.3. kupowanie opinii (*review manipulation*) – kupowanie pozytywnych recenzji, gromadzenie opinii znajomych i członków rodziny, tworzenie farm recenzji,
 - 2.4. wstawianie długiej listy słów kluczowych zamiast podtytułu (*keyword stuffing*),
 - 2.5. wybór kategorii niezgodnych z treścią, aby znaleźć się wysoko w wynikach wyświetlania w danej kategorii,
 - 2.6. posiadanie więcej niż jednego konta (*multiple accounts*) – na KDP jeden wydawca może posiadać tylko jedno konto. Zakładanie drugiego (inne dane, inna nazwa i adres wydawcy, ale ten sam adres IP lub numer konta bankowego) skutkuje blokadą obu kont,

- 2.7. umieszczanie linków do innych sklepów (np. Allegro, Empik),
- 2.8. tworzenie okładek ludząco podobnych do tych, jakimi opatrzone bestsellery,
- 2.9. przypisywanie książek do serii, do których one faktycznie nie należą.
3. naruszenia regulaminu w odniesieniu do treści i metadanych:
 - 3.1. metadane wprowadzające w błąd (*misleading metadata*) – używanie w tytule lub polu „autor” nazwisk znanych, poczytnych pisarzy sugerujących, że dana książka jest napisana w ich stylu, używanie nazwisk bardzo podobnych do znanych pisarzy (np. Stephen Kingg), bezprawne używanie tytułów i stopni naukowych, używanie haseł typu *bestseller*, *free*, *discounted price*,
 - 3.2. niewłaściwe używanie sztucznej inteligencji (AI) – ukrywanie faktu używania AI w procesie przygotowywania publikacji, generowanie książek zawierających halucynacje, błędy rzeczowe lub naruszających prawa autorskie,
 - 3.3. treści niedozwolone (*prohibited content*) – publikowanie pornografii, mowy nienawiści, treści rasistowskich itd.,
 - 3.4. tworzenie treści o niskiej wartości (*low-content publishing*) – masowe generowanie notesów, kolorowanek itp.,
 - 3.5. duplikowanie treści (*duplicate content / scrappy*) – publikowanie książek z identyczną treścią, ale różnymi okładkami.
4. naruszenie zasad wyłączności KDP:
 - 4.1. udostępnianie całości i fragmentów e-booków (nawet poniżej 10%) zamieszczonych na KDP na innych platformach, mediach społecznościowych, bogach, stronach www itd.

Należy dodać, że proces odzyskiwania konta jest czasochłonny i nie zawsze skuteczny. Oznacza to, że część kont jest zamykana bezpowrotnie, a dorobek ich właścicieli (o ile go nie zarchiwizowali) przepada bezpowrotnie.

8. Książka jako strumień danych

Publikacja przechowywana w chmurze Amazona nie musi nigdy uzyskać postaci materialnej (druk). Tym samym przestała być statycznym artefaktem, stała się zbiorem aktów cyfrowych (*digital assets*), które podlegają nieustannej mediacji algorytmicznej i nadzorowi, są dynamicznie konwertowane i dostarczane użytkownikowi w formie płynnej usługi cyfrowej (*content-as-a-service*) [12, 34].

To z jednej strony zmienia myślenie i zachowanie autorów w obszarze procesu twórczego. Z drugiej zaś wpływa na ich (w trybie *self-publishing*) zachowania edytorsko-wydawnicze.

Autor poddany wyżej wspomnianemu „reżimowi widzialności” zmuszany jest do regularnego, dość częstego publikowania treści, co przekłada się na zjawisko serializacji. Dzieło zmienia się w „strumień danych”, rodzaj aktualizowanego *feedu*, który kształtowany jest po wpływie reakcji (niekoniecznie opinii) czytelników (użytkowników) i żyje tak długo, jak długo oni są nim zainteresowani [17, 34].

Co więcej autor może poddawać fragmenty, części swoich utworów testowaniu, niekoniecznie od razu na KDP. Dobrym tego przykładem jest instapoezja – wiersze umieszczane na Instagramie pozwalają autorowi na budowanie społeczności czytelników, a pętle sprzężenia zwrotnego pozwalają mu dopasowywać kolejne teksty do gustu odbiorców. Gdy społeczność czytelnicza jest już na tyle duża i wierna autorowi, że może on pomyśleć o tradycyjnej formie zmonetyzowania swojego dorobku, wydaje on tomik poezji na KDP. W tym modelu poezja traci swoją autonomiczność, stając się „literaturą w mediacji”. Jej wartość nie zasadza się na jakościach kulturowych, estetycznych, poznawczych itd., ale na umiejętności dopasowania się do algorytmicznych wzorce popularności [24, 27, 34]. Należy też dodać, że druk papierowego tomu poezji nie musi być celem, do którego dąży autor. Jego celem (także przynoszącym korzyści finansowe) może być aktualizowany *feed* i inne formy upubliczniania utworów.

Dodatkowo autor może swój tekst zamieszczony w Internecie (czy to na Instagramie, czy na KDP) modyfikować, zmieniać, aktualizować (*errata delivery*), co praktycznie pozbawia go trwałości i niezmienności treściowej i formalnej [27, 30].

W odniesieniu do tej drugiej (formalnej) należy odnotować, że książka cyfrowa (plik Kindle) z definicji charakteryzuje się brakiem stabilności. Jest ona w każdorazowym, jednokrotnym trybie lektury kompilowana dynamicznie na serwerach Amazon Web Services (AWS) dopiero w momencie pobierania przez użytkownika, co sprawia, że każda kopia może różnić się pod względem technicznym i paratekstualnym [34].

Z kolei książki drukowane w trybie *print-on-demand* pozostają (w warstwie edytorsko-wydawniczej) praktycznie poza kontrolą autora-wydawcy. Co prawda KDP oferuje opcję „egzemplarza próbnego”, który pozwala zobaczyć wydrukowane egzemplarze książki (nieprzeznaczone do sprzedaży) [26], ale do nabywcy trafia każdorazowo egzemplarz, którego wydawca nie widział. Dlatego w niektórych z nich pojawiają się zapisy: „Książka została wydrukowana metodą *print-on-demand*. Z tego względu nie mieliśmy fizycznie w ręku dokładnie tego egzemplarza, który właśnie trzymasz” [6].

Zmianie ulegają nie tylko zachowania autorów, ale także czytelników. Proces czytania indywidualnego zostaje zastąpiony przez lekturę społeczną (*social reading*), w której proces poznawczy łączy się nierozzerwalnie z aktywnością społecznościową (internetową). I nie chodzi tu tylko o świadome, aktywne uczestnictwo (recenzje, komentarze, dyskusje, cytowania itp.), ale także o zachowania behawioralne (liczba wejść, kliknięć, wyróżnień, kontynuacja lub porzucenie lektury itp.) [27].

Efektom lektury społecznej jest powstanie „zbiorowej świadomości czytelniczej”, poddanej dyktatowi algorytmów. Wspomniane wyżej rozwiązanie *Popular Highlights* sprawia, że dana grupa odbiorców samokształtuje własne gusta i wybory czytelnicze na zasadzie społecznego dowodu słuszności (*social proof*) [27, 34].

9. Podsumowanie

Przedstawione powyżej mechanizmy opisują aktualną sytuację autorów, autorów-wydawców, czytelników i literatury poddanych dyktatowi Amazon.com i KDP. Otwartym jednak pozostaje pytanie, jak wyglądać będzie ich przyszłość. Część praktyk stosowanych przez Kindle Direct Publishing można odbierać jako zapowiedź lepszej przyszłości, niektóre jednak budzić muszą niepokój. Do najważniejszych aspektów, których rozwój będzie w istotny sposób kształtował życie literackie, niewątpliwie należą:

1. Dalsza marginalizacja tradycyjnych wydawców i *gatekeeperów* – Amazon już dziś kontroluje ok 60-80% rynku książek cyfrowych. Można przypuszczać, że ta wartość w przyszłości będzie rosła. Tym samym o tym, czy dane dzieło, tekst jest godne uwagi i wartościowe, w coraz większym stopniu będą decydowały algorytmy, nie zaś krytycy i wydawcy.
2. Zalew treściami niskiej jakości kulturowej, ale za to doskonale wpisującymi się w algorytmiczne wzorce popularności. W powstającym szumie informacyjnym, który wytwarzać będą autorzy zmuszani do aktywności pisarskiej, odsiewanie dzieł wartościowych od pozostałych może być coraz trudniejsze.
3. Manipulowanie autorami i czytelnikami – zamknięci w stworzonym przez KDP ogrodzie za murami, pozbawieni szans na opuszczenie go, jedni i drudzy mogą podążać (częściowo zapewne nieświadomie) za trendami wyznaczanymi przez algorytmy, które mogą być modyfikowane przez administratorów Amazon.com w dowolny sposób. Brak kontroli nad tymi mechanizmami, ryzyko oddania ich w niepowołane ręce, może przynieść dramatyczne skutki.
4. Zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego – brak konsekwentnego stosowania numerów ISBN, praktyka *print-on-demand*, możliwość modyfikowania treści już udostępnionej, miękkie wyciszanie pozycji mniej popularnych, brak współpracy z bibliotekami narodowymi w obszarze egzemplarza obowiązkowego będzie prowadził do powstawania luk i braków, niedostępności niektórych tekstów, po których pozostaną jedynie niewielkie ślady cyfrowe.

Literatura

1. *Amazon's Choice, Bestseller, Top Brand, Climate Pledge Friendly – jak zdobyć odznaki Amazon i co oznaczają w 2025 roku?*, <https://ecommercenews.pl/od->

- znaki-produktowe-amazon-w-2025-roku-co-oznaczaja-i-jak-je-zdobyc/, ostatni dostęp: 15.05.2026.
2. Baverstock A., *Why Self-Publishing Needs to Be Taken Seriously*, LOGOS Journal of the World Book Community, 2012, vol. 23 (4).
 3. *Content Guidelines*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/G200672390, ostatni dostęp: 23.05.2026.
 4. Cerdón-García, J.-A., Muñoz-Rico, M., *Publishing, books and reading: Spaces of authorship, visibility, and socialisation*, El Profesional de la información 2022, vol. 31 (2).
 5. D'Amico, G., Flores, R. i Theilen, B. *Self Versus Delegated Distribution: Market Power and Welfare in the E-book Industry*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3892869, ostatni dostęp: 23.05.2026.
 6. Dickens Ch., *Opowieść wigilijna*, tłum. nieznan, Wyd. Kłasyki po Polsku, Edycja – Londyn 2025.
 7. Dietz, L., *Showing the scars: A short case study of de-enhancement of hypertext works for circulation via fan binding or Kindle Direct Publishing*, 34th ACM Conference on Hypertext and Social Media (HT '23), September 4-8, 2023, Rome, Italy. ACM, New York, NY, USA
 8. Hviid, M., Izquierdo-Sanchez, S. i Jacques, S., *From Publishers to Self-Publishing: Disruptive Effects in the Book Industry*, International Journal of the Economics of Business, 2019, vol. 26 (3).
 9. Johnson, M. J., *The Rise of the Citizen Author: Writing Within Social Media*, Publishing Research Quarterly, 2017, vol. 33.
 10. *KDP Select*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/G200798990, ostatni dostęp: 25.05.2026.
 11. *Kindle Direct Publishing Terms and Conditions*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/G200627430, ostatni dostęp: 25.05.2026.
 12. Kirschenbaum, M. G. *Book.Files: Preservation of Digital Assets in the Contemporary Publishing Industry; A Report*, College Park, MD: University of Maryland, 2020.
 13. Kreutzmann-Gallasch, A. i Schroff, S., *A Case for Openness – Book Publishing and the Role of Amazon*, IIC; International Review of Industrial Property and Copyright Law, 2022, vol. 53 (2).
 14. Kuba, *Self publishing w Polsce – wszystko, co musisz wiedzieć*, <https://www.naczytniku.pl/self-publishing-w-polsce-wszystko-co-musisz-wiedziec/>, ostatni dostęp 18.05.2026.

15. *Liczba egzemplarzy obowiązkowych*, <https://www.bn.org.pl/dla-wydawcow/egzemplarz-obowiazkowy/liczba-egzemplarzy-obowiazkowych/>, ostatni dostęp: 23.05.2026.
16. Linden G., Smith B., York J., *Amazon.com recommendations: item-to-item collaborative filtering*, *IEEE Internet Computing*, 2003, vol. 7, no. 1.
17. McGurl, M., *Everything and Less: The Novel in the Age of Amazon*. New York: Bantam, 2021.
18. *Michael Stern Hart (1947-2011)*, Project Gutenberg, <https://www.gutenberg.org/attic/hart.html>, ostatni dostęp 18.05.2026.
19. Miroshnichenko, D. i Liashchenko, Y., *Adapting the publishing industry to the digital revolution: Strategies for online publishing and content distribution*, *Society. Document. Communication*, 2024, vol. 9 (4).
20. Nafees H., *Amazon Kindle SEO: A Complete Guide for KDP Book Publishers*, <https://www.zonguru.com/blog/amazon-kindle-seo-guide>, ostatni dostęp: 23.05.2026.
21. Nycyk N., *From Data Serfdom to Data Ownership: An Alternative Futures View of Personal Data as Property Rights*, *Journal of Futures Studies*, 2020, vol. 24 (4).
22. O'Neill Mark, *The Complete Author Guide to Amazon SEO*, <https://markoneill.org/complete-guide-amazon-seo-optimisation/>, ostatni dostęp: 23.05.2026.
23. *Paperback Royalty*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/G201834330, ostatni dostęp: 15.05.2026.
24. Parnell, C., *'Independent Authors' Dependence on Big Tech: Categorization and Governance of Authors of Color on Amazon*, Paper presented at AoIR 2021: The 22nd Annual Conference of the Association of Internet Researchers. Virtual Event: AoIR, <http://spir.aoir.org>, ostatni dostęp: 23.05.2026.
25. Poliakova, L., *Looking in From the Outside: The Case of the Excluded Self-Publisher*, *Stream*, 2021, vol. 13 (1).
26. *Proof and Author Copies*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/G7BBN68RYX5UMDZF, ostatni dostęp: 15.05.2026.
27. Rowberry, S. P., *Four shades of gray: The Amazon Kindle platform*. MIT Press, 2022.
28. Ruzevich E., *Friend or Foe: Amazon and The Role It Plays in The Fight Against Copyright Infringement of Books*, 20 UIC Review of Intellectual Property Law, 2020, vol.. 20.
29. *Sales Ranking*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/G201648140, ostatni dostęp: 15.05.2026.
30. Thompson, J. B., *Merchants of Culture: The Publishing Business in the Twenty-First Century*, London: Polity, 2012.

31. Tortora D. J., *How to get more book reviews on Amazon*, <https://danieljortora.com/blog/how-to-get-more-book-reviews-on-amazon>, ostatni dostęp: 15.05.2026.
32. *Understanding Amazon's Book Algorithms: A Guide to Amazon's Algorithm for Book Authors*, <https://bookbeam.io/blog/understanding-amazon-book-algorithms/>, ostatni dostęp: 15.05.2026.
33. *Update Your Book*, https://kdp.amazon.com/en_US/help/topic/GBMC3A6JNGW9DU7X, ostatni dostęp: 15.05.2026.
34. Walzer D., *Ubiquitäres Publizieren. Zur Theorie und Geschichte des Selbstveröffentlichens*, *Journal of Literary Theory* 2023, vol. 17.
35. Zuboff S., *Wiek kapitalizmu inwigilacji. Walka o przyszłość ludzkości na nowej granicy władzy*, tłum. A. Unterschuetz, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2020.